Laura Bellini

Коли перестаєш поспішати

Не обов'язково ділити все, щоб бути разом

Коли перестаєш поспішати

Не обов'язково ділити все, щоб бути разом

Laura Bellini

ROMANS

ISBN: 9788384901526

ALL-IN Rafał Płonkowski

ЗМІСТ

INTRO 4
Розділ 1 - Межі на папері 12
Розділ 2 - Місце для двох 25
Розділ 3 - Коли земля вислизає з-під ніг 38
Розділ 4 - Речі, які не записують у календар 47
Розділ 5 - Право на власний крок 57
Розділ 6 - Смак першого поцілунку 68
Розділ 7 - Те, що залишається після поцілунку 78
Розділ 8 - У його світі 87
Розділ 9 - Сміливість не робити все самотужки 96
Розділ 10 - Коли близькість стає вибором 108
Розділ 11 - Місце для власного життя 118
Розділ 12 - Ціна довіри 128
Розділ 13 - Не все продається 138
Розділ 14 - Правда, яку неможливо поділити навпіл 149
Розділ 15 - Рахунок за спільне життя 159
Розділ 16 - Тиша між двома берегами 170
Розділ 17 - Те, чого неможливо втримати 179
Розділ 18 - Перший крок без умов 188
Розділ 19 - Два береги однієї річки 198
Розділ 20 - Коли перестаєш поспішати 208

INTRO

Першого ранку над Сяном мене розбудив дощ, хоча прогноз обіцяв сонце. Краплі били по металевому підвіконню з такою рівномірністю, ніби хтось вистукував ритм, під який я зовсім не збиралася підлаштовуватися. Я якийсь час лежала нерухомо, дивлячись на світлу смужку під дверима спальні. Телефон мовчав, до десятої в мене не було заплановано жодної зустрічі, а проте подумки я вже встигла перенести три доставки, зателефонувати столярові й змінити розташування картин на стіні, яку ще навіть не пофарбували.

Мені було п'ятдесят шість років, і більшу частину життя я вважала вміння передбачати проблеми своєю перевагою. Лише нещодавно почала підозрювати, що іноді це буває способом уникати всього, чого неможливо занести до календаря.

Я підвелася, накинула лляний халат і спустилася на кухню. Маленький будинок пахнув деревом, вологою землею та кавою, яку я ще звечора підготувала в металевій гейзерній кавоварці. Я купила його три роки тому, коли мій шлюб остаточно розсипався на документи, оцінки майна й розмови через адвокатів. Будинок був невеликий, із перекошеною терасою та садом, де старі яблуні росли за власними правилами. Саме тому я його й полюбила. Ніхто не міг мені сказати, що я повинна облаштувати його інакше.

На столі лежав розгорнутий план літньої галереї.

Червоним олівцем я позначила місця для картин, зеленим — простір для гостей. У колишній вітальні я збиралася влаштувати камерну виставку сучасного

живопису. На терасі мали відбуватися вечірні зустрічі з художниками, а в саду — стояти кілька скульптур, стійких до дощу. Моя галерея в Жешуві працювала добре, але вже деякий час мені бракувало чогось менш передбачуваного, ніж чергові вернісажі, переговори й терміни перевезень.

Тут я хотіла знову відчути радість від створення місця, а не лише відповідальність за його утримання.

Задзвонив телефон.

На екрані з'явилося ім'я моєї подруги Марти.

— Скажи, що ти ще спиш, — промовила вона замість привітання.

— Уже двадцять хвилин намагаюся переконати себе, що відпочиваю.

— Тобто ти вже одягнена й виправляєш розклад.

Я подивилася на червоний олівець у своїй руці.

— Я в халаті.

— Неймовірний прогрес. Слухай, я вчора розмовляла зі Станіславом.

Моя рука завмерла над планом.

— З яким Станіславом?

— Ірено, ми обидві знаємо, що ти знайома лише з одним Станіславом, чиє ім'я вдаєш, ніби не пам'ятаєш.

Я підійшла до вікна. Дощ послабшав, і над річкою стелився низький туман. На протилежному березі дерева утворювали зелену нерівну лінію.

Станіслав Ястшемб.

Я не бачила його майже дев'ять років. Проте пам'ятала його спокійну манеру говорити, терпіння, з яким він

вислуховував чужі аргументи, і той особливий різновид упевненості в собі, що не потребував підвищеного голосу. Ми познайомилися ще тоді, коли обоє були зайняті побудовою життя з іншими людьми. Він був архітектором, людиною з надзвичайним відчуттям простору. Міг увійти до кімнати й одразу побачити, чому ніхто не хоче залишатися в ній довше ніж кілька хвилин.

— Як він? — обережно запитала я.

— Йому шістдесят, він досі забагато працює і, кажуть, нарешті навчився готувати пристойне різото. А ще знає когось, хто може допомогти з твоєю терасою.

— У мене вже є підрядник.

— Який уже два тижні не відповідає на дзвінки.

Я промовчала.

— Ірено, ти не мусиш усе робити сама.

— Я знаю.

— Якось непереконливо звучить.

Ми закінчили розмову моєю обіцянкою обміркувати пропозицію. Звісно, спочатку я збиралася зателефонувати своєму підрядникові, потім знайти іншого й лише в крайньому разі визнати, що Марта, можливо, має рацію. Я поклала телефон до кишені халата й вийшла на терасу перевірити, чи знову збирається вода біля дверей. Дошки були слизькими, а під однією з них щось тривожно затріщало.

Саме тоді я почула автомобіль.

На вузькій дорозі перед будинком зупинився темно-синій універсал. З-за керма вийшов високий чоловік у світлій сорочці із засуканими рукавами. У нього було сиве волосся, трохи скуйовджене вітром, і шкіряна сумка

через плече. Кілька митей він стояв біля автомобіля, уважно розглядаючи будинок із тією зосередженістю, яка одразу видавала його професію.

Я впізнала його ще до того, як він повернув голову.

— Тільки не кажи, що Марта прислала тебе без попередження, — сказала я, коли він підійшов до хвіртки.

Станіслав повільно всміхнувся.

— І тобі доброго ранку, Ірено.

Він був старшим, ніж у моїх спогадах, але роки зробили його обличчя виразнішим. Зморшки навколо очей не здавалися слідами втоми. Радше свідчили про те, що за ці роки він знаходив достатньо приводів для усмішки.

— Марта не має права влаштовувати моє життя.

— Вона сказала мені точнісінько те саме. Тому я приїхав не на її запрошення.

— А на чиє тоді?

Він дістав із сумки складений аркуш.

— Я знайшов твоє оголошення про архітектурну консультацію щодо тимчасового виставкового простору. Учора ввечері надіслав відповідь.

Я згадала повідомлення від архітектурної майстерні, підписане лише ініціалами. Іще не встигла перевірити прізвище власника.

— Це трохи нечесно.

— Те, що я відповів на оголошення?

— Те, що ти знав, хто його розмістив.

— А ти не перевірила, хто відповідає. Схоже, ми обоє ризикнули.

Я відчинила хвіртку, хоча поки що не збиралася визнавати його правоту. Станіслав ступив на доріжку, зупинився біля яблуні й поглянув у бік річки. З десяток секунд він нічого не говорив. Я пам'ятала, що колись саме це мене в ньому дратувало. Я заповнювала тишу рішеннями, а він дозволяв їй тривати, доки не помічав чогось вартого слів.

— Гарне місце, — нарешті озвався він. — Але тераса потребує більшого, ніж заміна двох дощок.

— Знаю. Саме тому я шукаю консультанта, а не людину, яка перебере на себе весь проєкт.

Він подивився на мене уважніше.

— Ти досі починаєш розмову з визначення того, чого іншій людині не можна робити?

Я відчула укол роздратування, бо він влучив надто близько до правди.

— А ти досі намагаєшся провокувати людей ще до ранкової кави?

— Тільки тих, кого добре пам'ятаю.

Якусь мить ми мовчки дивилися одне на одного. За спиною я чула, як із ринви крапає вода. Раптом усвідомила, що стою перед ним у халаті, босоніж у садових сабо, з недбало зібраним на потилиці волоссям. Проте сорому я не відчувала. Мене більше дивувало, як легко між нами повернулася невимушеність, якої я зовсім не планувала.

Я запросила його на кухню.

Станіслав зняв мокру куртку, акуратно повісив її біля дверей і сів за стіл. Він не торкнувся планів, хоча я бачила, що йому хотілося їх роздивитися. Натомість

зачекав, поки я сама посуну аркуші до нього. Цей дрібний жест приніс мені більше задоволення, ніж я була готова визнати.

— Спочатку скажи, чого ти не хочеш змінювати, — попросив він.

Я поставила перед ним чашку.

— Будинку. Саду. Характеру цього місця. Я не хочу елегантного павільйону, який удаватиме щось таке, чим ніколи не стане.

— А чого ти хочеш?

Я вказала на відчинені двері, що вели на терасу.

— Щоб люди приходили сюди заради картин, а залишалися, бо їм приємно розмовляти. Щоб нікому не доводилося вдавати знавця мистецтва. Щоб тут було трохи красиво і трохи по-домашньому.

Станіслав поклав долоні на стіл.

— Звучить як щось, за що варто взятися.

Він сказав це не тоном людини, яка збирається продати мені послугу. Радше так, ніби щойно розпізнав бажання, якого я раніше не могла назвати настільки просто.

За мить він розгорнув ескіз і вказав на місце з'єднання тераси з вітальнею.

— Я можу тобі допомогти. Але за однієї умови.

— Слухаю.

— Ти не сприйматимеш кожну мою пропозицію як спробу щось у тебе відібрати.

Я відхилилася на спинку стільця.

— А ти не вважатимеш, що співпраця дає тобі право ухвалювати рішення замість мене.

Його усмішка стала теплішою.

— Домовилися.

Він простягнув руку над столом. Я потиснула її, відчувши шорсткість пальців людини, яка, попри свою професію, не обмежувалася лише кресленням планів. Рукостискання тривало недовго. Проте цього вистачило, щоб я згадала, як давно ніхто не дивився на мене з такою відкритою цікавістю.

Коли він прибрав руку, я подивилася на ретельно розписані завдання, на червоні лінії, що визначали межі майбутньої галереї, і на чоловіка, який щойно з'явився посеред мого бездоганно впорядкованого плану.

— Станіславе?

— Так?

— Чому ти насправді приїхав?

Він перестав усміхатися, але не відвів погляду.

— Бо коли я побачив твоє прізвище, то подумав, що вдруге не хотів би змарнувати нагоду пізнати тебе ближче.

За вікном дощ зовсім ущух. На кухні запанувала тиша, а я вперше за багато місяців не потягнулася до календаря, щоб заповнити її чимось корисним.

Я дивилася на нього, усвідомлюючи, що все ще можу звести нашу зустріч до професійної розмови. Досить було відкрити кошторис, указати на наступну стіну, запитати про терміни.

Натомість я почула власний голос.

— А якщо я вже не та жінка, яку ти пам'ятаєш?

Станіслав відсунув чашку вбік.

— Ірено, невже ти справді думаєш, що я приїхав шукати ту жінку, якою ти була дев'ять років тому?

Розділ 1 - Межі на папері

Станіслав не відводив погляду, а я раптом зрозуміла, що його запитання вимагає від мене більшої сміливості, ніж усі рішення, пов'язані з галереєю. Я могла відповісти жартом, могла нагадати йому, що він приїхав поговорити про архітектуру. Натомість підняла чашку й зробила ковток кави, яка вже встигла охолонути. Він дивився на мене без найменшого нетерпіння. Не був схожий на людину, яка очікує негайного зізнання, хоча щойно сказав дещо таке, що ще годину тому я вважала б недоречним.

— Не знаю, кого ти приїхав шукати, — відповіла я. — Але сподіваюся, що ти справді добре розумієшся на терасах.

Він тихо засміявся.

— Ти завжди вміла обирати безпечніші запитання.

— А ти, схоже, так і не навчився приймати відповіді.

— Приймаю. Просто запам'ятовую також ті, яких не отримав.

Я підвелася з-за столу, забравши плани. Не тому, що хотіла завершити розмову. Мені потрібно було порухатися, зайнятися чимось звичайним, що повернуло б мені відчуття міри. Станіслав Ястшемб був давнім знайомим, архітектором і потенційним співробітником. Те, що його присутність змінювала саму атмосферу кухні, не повинно було мати значення за жодної з цих обставин.

Я провела його до вітальні, де мав розміститися головний виставковий простір. Кімната була майже порожня. Біля стіни стояли три картини, загорнуті в

захисну плівку, на підлозі лежали зразки кольорів, а крізь відчинені двері на терасу долинав запах мокрого саду. Станіслав повільно пройшов уздовж стіни, зупинився біля вікна й поглянув на стелю.

— Скільки людей ти очікуєш на відкритті?

— Сорок. Можливо, п'ятдесят, якщо пощастить із погодою.

— А якщо погода буде поганою?

— Тоді всім доведеться трохи більше полюбити одне одного.

— Ірено.

Я впізнала цей тон. Він не був суворим, але в ньому відчувалося прохання поставитися до запитання серйозно.

— Тридцять людей усередині, — визнала я. — Решті доведеться зачекати на терасі під навісом.

Станіслав окинув поглядом прохід, оцінюючи його розміри.

— Тут потрібне безпечне сполучення між обома просторами. Нинішній поріг стане перешкодою, особливо якщо хтось пересувається з палицею або на кріслі колісному.

— Я внесла заміну порога до кошторису.

— Заміна самого порога не усуне перепаду висот.

Він дістав із сумки невелику рулетку. Я спостерігала, як він вимірює різницю висот між вітальнею й терасою, а потім записує результат у блокнот із темною обкладинкою. Його рухи були спокійними й точними. Він не намагався вразити мене своїми знаннями, не

розповідав про професійні досягнення. Просто помічав речі, на які я раніше не звертала уваги.

— Можна покращити прохід, не перебудовуючи весь будинок, — сказав він. — Але почати потрібно з конструкції тераси, а вже потім думати про експозицію.

— Саме цього я й не хотіла почути.

— Знаю.

— Ти навіть не спробуєш мене заспокоїти?

— Можу сказати, що все буде добре. Тільки тоді тобі не варто наймати мене як архітектора.

Я зупинилася біля комода, на якому розклала фотографії запланованих робіт. Серед них було фото картини молодої художниці з Перемишля, Йоанни Радецької. На ній була зображена жінка, яка стояла біля відчиненого вікна. Її обличчя залишалося невидимим, але те, як вона спиралася долонею на раму, розповідало про очікування більше, ніж найдетальніший портрет.

— Я хочу відкрити галерею в першу п'ятницю липня, — сказала я. — Уже запросила художників, маю попередні домовленості щодо кейтерингу й зацікавленість місцевих медіа. Не можу все перенести лише тому, що тераса виявилася примхливішою, ніж я припускала.

Станіслав поглянув на фотографію картини.

— Я не пропоную переносити відкриття. Пропоную перевірити, чи реальний цей термін.

— У моїй роботі терміни стають реальними, коли люди перестають шукати причини, чому щось не вдасться.

— А в моїй роботі саме тоді трапляються найдорожчі помилки.

Я повернулася до нього. Якусь мить ми обоє мовчали, але це не було ніякове мовчання. Мені здавалося, що Станіслав свідомо дозволяє мені вирішити, чи хочу я продовжувати суперечку. Дивовижно, наскільки сильно це могло мене дратувати.

— Я не збираюся віддавати тобі контроль над своїм будинком, — сказала я.

— Я цього й не прошу.

— Але ти вже визначаєш послідовність робіт.

— Бо якщо я маю поставити свій підпис під проєктом, то повинен мати право сказати, що якесь рішення небезпечне. Навіть якщо власниці це не сподобається.

— Я можу найняти когось іншого.

— Звісно.

Він промовив це без найменшого натяку на погрозу. Саме тому мій аргумент не приніс мені жодного задоволення.

Ми вийшли в сад, де Станіслав оглянув опори тераси. Він нахилився біля однієї з них, відгорнув мокре листя й показав ділянку деревини, яка почала кришитися під натиском кінчика рулетки. Я відчула неприємний тягар у шлунку. Останніми тижнями я ходила цими дошками зі зразками фарб, телефоном біля вуха й головою, повною планів. Навіть не подумала, що те, що виглядало міцним, насправді могло потребувати негайного ремонту.

— Поки що не користуйся цією частиною, — сказав він.

— Усе настільки погано?

— Я ще не знаю, наскільки значне пошкодження. Але не збираюся вдавати, ніби відсутність знань означає безпеку.

Я присіла навпочіпки поруч із ним. Зблизька побачила темну лінію вздовж деревини й вологу під шаром старої фарби. Станіслав посунувся, щоб мені було краще видно, але не намагався відсторонити мене. Він пояснив, що потрібно відкрити й перевірити, а що можна буде оцінити лише після демонтажу кількох дощок.

— Я могла б відмовитися від тераси, — сказала я.

— Могла б. Тільки тоді втратила б частину того, що сама щойно назвала найважливішим.

Я поглянула на річку. За садом Сян спокійно ніс свої води, наче його зовсім не цікавили ні мої терміни, ні витрати. Саме заради цих краєвидів я купила будинок. Хотіла, щоб люди могли вийти з галереї, постояти серед дерев і якийсь час подивитися на воду. Без поспіху, без обов'язку коментувати мистецтво.

— Скільки часу тобі потрібно для оцінки?

— Два дні на обстеження й попередню концепцію. Потім знатимемо більше.

— Два дні — це багато.

— Знаю, для тебе це майже ціла епоха.

Я гостро поглянула на нього, але він усміхнувся так, що його зауваження втратило будь-яку злість.

На кухню ми повернулися в мокрому взутті й із новою проблемою. Станіслав розгорнув переді мною ескіз, на якому позначив місця, що потребували перевірки. Він також хотів побачити електропроводку у вітальні й з'ясувати, яке освітлення я планую над картинами. З

кожним його запитанням я відкривала для себе, що моє бачення, хоч і прекрасне на папері, потребує ще багатьох конкретних відповідей.

— Ти можеш співпрацювати з підрядником, якого оберу я? — запитала я.

— Якщо він буде компетентним і дотримуватиметься правил безпеки.

— А якщо тобі не сподобається його спосіб роботи?

— Я поясню тобі чому. А ти ухвалиш рішення.

— За умови, що воно не суперечитиме твоїй думці?

Станіслав відклав олівець.

— Ірено, я не хочу перемагати тебе в суперечках. Я хочу, щоб люди могли безпечно виходити на цю терасу. Це різні речі.

Мені стало трохи соромно. Не тому, що він був неввічливим, а тому, що говорив розумні речі. У моєму шлюбі надто часто спокійні зауваження ставали початком тривалої боротьби за владу. Я навчилася відповідати ще до того, як інша людина встигала закінчити речення. Після розлучення пообіцяла собі, що більше ніколи не дозволю нікому ухвалювати рішення від мого імені.

Однак Станіслав навіть не намагався цього робити.

— Гаразд, — сказала я за мить. — Ти підготуєш попередній висновок, перелік робіт і вартість своїх послуг. Без замовлення матеріалів і без контактів із підрядниками від мого імені.

— Домовилися.

— Усі витрати я затверджую особисто.

— Це твій проєкт.

— А якщо вирішу, що запропоноване рішення занадто дороге?

— Пошукаємо інше. Або чесно скажу, що не знаю дешевшого варіанта, який відповідатиме вимогам.

Якийсь час він крутив олівець між пальцями. Потім поглянув на мене з виразом, якого я не змогла одразу зрозуміти.

— У мене є ще одна умова.

Я зітхнула.

— Звичайно.

— Ти не вдаватимеш, що все знаєш, коли чогось не знаєш.

— Досить нахабна пропозиція.

— Знаю. Але можу погодитися на таке саме правило щодо себе.

Я дивилася на нього з мимовільною веселістю, яку намагалася приховати. Через дев'ять років Станіслав, схоже, досі вмів виводити мене з рівноваги, навіть не підвищуючи голосу.

— У такому разі ти теж не вдаватимеш, що завжди маєш рацію.

— Це буде для мене складніше, ніж ти думаєш.

Я засміялася, перш ніж устигла стриматися.

Близько полудня зателефонувала моя співробітниця з галереї в Жешуві, Наталія. Постачальник рам переплутав розміри, а одна з художниць хотіла змінити дату отримання картин. Протягом десяти хвилин я розмовляла телефоном, одночасно перевіряючи повідомлення й нотатки. Коли закінчила, Станіслав сидів за столом і

переглядав каталог виставки, який я раніше поклала поруч із планами.

— Тобі не обов'язково було чекати, — сказала я.

— Хотів подивитися, як ти працюєш.

— І?

— Ти досі ведеш три розмови одночасно. Тільки тепер робиш це ще вправніше.

— Це комплімент?

— Спостереження.

Я закрила ноутбук.

— Знаєш, що мені найбільше подобається в моїй роботі? Коли щось завершено, я справді можу побачити результат. Картина висить, світло падає саме так, як я хотіла, люди починають розмовляти. Кілька хвилин усе має сенс.

— А потім?

— Потім починаю планувати наступну подію.

Станіслав прикрив каталог.

— Можливо, саме тому тобі так важко помітити, що щось уже вдалося.

Його слова зупинили мене ефективніше, ніж критика тераси. Я не відповіла одразу. У пам'яті виринув останній вернісаж у Жешуві, вдалий вечір, під час якого замість розмов із гостями я виправляла список запрошень на наступну подію. Пригадала й Марту, яка казала, що мені варто хоча б раз залишитися на власному прийомі до кінця.

— Ти прийшов проєктувати галерею чи аналізувати мої звички?

— Друге, як бачиш, я роблю безкоштовно.

Я мимоволі усміхнулася.

Станіслав закрив блокнот, поклав рулетку до сумки й потягнувся по куртку. Я не намагалася його затримати. Розуміла, що нам обом потрібен час, щоб подивитися на цю несподівану зустріч із певної відстані.

Однак біля дверей він зупинився й поглянув на картину, притулену до стіни. Це була невелика робота Йоанни Радецької, на якій зображено два порожні стільці, поставлені поруч у саду.

— Ця картина буде на виставці?

— Так. Чому питаєш?

— Бо стільці стоять близько, але не повернуті один до одного. Вони спрямовані в один бік.

— І що з того?

— Нічого. Просто мені подобається ця ідея.

Я підійшла ближче. Сама обрала цю картину через світло, але ніколи не замислювалася над розташуванням стільців. Станіслав не намагався нав'язати їй єдине правильне значення. Показав мені те, чого я раніше не помічала, а потім залишив мене з власним тлумаченням.

— Приїду завтра о дев'ятій, — сказав він.

— О десятій. О дев'ятій у мене розмова з Наталією.

— О десятій.

— І привези документи, щоб я знала, за що плачу.

— Звичайно.

Я відчинила двері. Повітря після дощу було свіжим, а між хмарами почали з'являтися перші світліші ділянки неба.

Станіслав зупинився на порозі й поглянув на мене з легкою усмішкою.

— Радий, що ти відповіла на моє запитання.

Я насупила брови.

— На яке?

— Чи справді ти вже інша жінка.

— Але ж я не відповіла.

— Саме тому я знаю, що так.

Перш ніж я знайшла влучну відповідь, він рушив до автомобіля. Я залишилася у дверях, спостерігаючи, як він обережно обходить калюжу біля хвіртки. Він не озирнувся, доки не відчинив дверцята машини. Тоді коротко підняв руку на прощання.

Я повернулася до будинку й зачинила за собою двері. На столі досі лежали плани, тепер доповнені його нотатками. Довгу мить я дивилася на нерівні лінії, проведені олівцем. Вони були практичними, без жодних прикрас, і водночас змінювали все моє бачення.

Я взяла телефон, щоб записати час наступної зустрічі. Біля прізвища Станіслава завагалася, міркуючи, чи не вписати просто «архітектор». Натомість записала його ім'я та прізвище.

Потім відклала телефон і дозволила собі кілька хвилин не робити абсолютно нічого.

Наступного дня він приїхав рівно о десятій, із двома каталогами матеріалів і ноутбуком. Я підготувалася ще краще. На столі чекали документи про право власності, план будинку, фотографії інженерних мереж і детальний кошторис, який я склала попереднього тижня. Я вдягнула білу сорочку й темні штани, ніби збиралася переконати

саму себе, що наша зустріч має виключно професійний характер.

Станіслав поглянув на підготовлені документи, а потім на мене.

— Бачу, маю справу із серйозним інвестором.

— Із дуже вимогливим.

— Цього ти могла й не додавати.

Цього разу я не відповіла провокацією. Показала йому стілець і сіла навпроти. Понад годину ми обговорювали обсяг робіт, можливі рішення та витрати. Мене здивувало, що він не намагався переконати мене обрати найдорожчі матеріали. Кілька разів сам пропонував простіші рішення, пояснюючи, чому в невеликому будинку над річкою вони можуть виявитися кращими.

Коли він запропонував зменшити кількість освітлювальних точок, я заперечила.

— Картинам потрібне світло.

— Звичайно. Але їм також потрібна тінь. Інакше все виглядатиме як у магазині світильників.

Я придивилася до його ескізу. Замість того щоб рівномірно освітлювати всю вітальню, він пропонував створити кілька спокійніших зон, де погляд міг би відпочити.

— Це могло б спрацювати, — визнала я.

Станіслав підняв брови.

— Мені записати дату?

— Не звикай.

Він усміхнувся й повернувся до малювання.